

LA NECRÒPOLIS DE CAL GUARDIÀ (ARGENTONA, MARESME)

EMILIANO HINOJO GARCÍA - DANIEL VÁZQUEZ ÁLVAREZ*

RESUM

La necròpolis de Cal Guardià es troba ubicada al nucli urbà de la vila d'Argentona (Baix Maresme). Durant el procés d'excavació es documentaren al solar diferents fases evolutives, tant anteriors com posteriors a la necròpolis. Aquesta presenta una organització clara de l'espai cementiri amb una ordenació de les sepultures en filades, alineades tant en sentit nord-sud com est-oest. La seva cronologia es presenta difícil a causa de l'absència de restes materials que permetin una datació fiable. Tot i això, se'n proposa una cronologia enquadrada en el segle VIII o la primera meitat del IX.

RESUMEN

La necrópolis de Cal Guardià se encuentra ubicada en el núcleo urbano de la villa de Argentona (Bajo Maresme). Durante el proceso de excavación en el solar se documentaron diferentes fases evolutivas, tanto anteriores como posteriores a la necrópolis. Esta presenta una clara organización del espacio cementerial con una ordenación de las sepulturas en hileras, alineadas tanto en sentido norte-sur como este-oeste. Su cronología se presenta difícil debido a la ausencia de restos materiales que permitan una datación fiable. A pesar de ello, se propone una cronología encuadrada en el siglo VIII o la primera mitad del IX.

SUMMARY

The necropolis of Cal Guardià is located in Argentona (Baix Maresme, Barcelona). During the excavation a number of different periods, both earlier and later than the necropolis. It shows a clear organization of the burial space in N-S and E-W rows. Its chronology appears to be a difficult problem, as no material remains enabling a precise dating were found there. Nonetheless, a chronology inside 8th century or in the first half of the 9th century is suggested.

CODIS, CÓDIGOS, CODES UNESCO: 550301, 550401, 550501

*CODEX. Arqueologia i Patrimoni

INTRODUCCIÓ

La necròpolis de Cal Guardià es troba ubicada al nucli urbà de la vila d'Argentona (Baix Maresme). Aquesta població està situada a la vessant SE d'un dels contraforts de la serralada de Marina, concretament a la dreta del tram mitjà de la riera d'Argentona. Aquest curs d'aigua és un important eix vertebrador del territori des d'època romana,¹ el pas natural que, mitjançant la Via de Parpers, permetia superar la serralada de Marina i comunicar la zona litoral amb les comarques vallesanes.

El solar on es va localitzar la necròpolis estava situat al nucli antic de la vila, en uns terrenys que formen part d'una gran illa de cases i edificis que limiten amb els carrers de Dolors Monserdà, Ramon Par, el carrer Gran i la plaça del Vendre (**fig. 1**).

En el moment en què es va realitzar la intervenció, aquest espai, format per l'enderroc de diferents edificacions, s'estructurava en tres terrasses que dividien el terreny en quatre parcel·les: a la zona oest, la terrassa superior havia estat ocupada per l'antic Cine Espanya; la terrassa central havia comptat amb la presència del mas de Cal Guardià amb algunes estructures annexes i el pati de l'habitatge i, finalment, al nivell inferior, que quedava dividit en dues parcel·les per la plataforma central, s'aixecava el mas de Can Doro, enderrocat als anys noranta del segle xx, i diferents cases de cos que donaven al carrer Gran (SUBIÑÀ, 2005, pàg. 14-17).

El solar s'eleva a una altitud mitjana de 83 m sobre el nivell del mar, amb una superfície delimitada de 1202,6 m² i un perímetre de 140 m. Les coordenades UTM són X: 450103, 10 m i Y: 4600766, 15 m.

Des del punt de vista geològic, el substrat sobre el qual es troba assentada la vila d'Argentona està compost per roca granítica, amb una primera capa de sauló (granit en descomposició) i amb la presència de materials quaternaris, sobretot al fons de les valls laterals on l'acumulació de sauló actua com a magatzem d'aigua que abasta la vila a través de pous. Al solar afectat per la intervenció es detectaren uns potents nivells de sauló disgregat de matriu més o menys argilosa, com a resultat de les grans aportacions de sediment de les rieres de la zona.

OBJECTIUS I METODOLOGIA

La intervenció arqueològica va estar motivada pel "Projecte de modificació puntual del PG de reordenació de Can Doro", segons acord de la Comissió Territorial de Patrimoni Cultural de Barcelona amb data 3 de desembre de 2004.

Fig. 1. Plànol d'Argentona amb la situació de la intervenció arqueològica.

Els treballs van correspondre a una segona fase d'actuació, realitzada entre els dies 27 de febrer i 28 d'abril de 2006, aproximadament un any després de l'enderroc dels edificis preexistents. Aquesta intervenció plantejava resoldre dues qüestions: d'una part, l'aparició durant les tasques de desenrunament dels edificis d'un petit tram de l'antiga mina que portava aigua a la font de Sant Domingo (GINER, 2005). D'una altra, comprovar la veracitat o no de les fonts orals que parlaven de l'aparició de restes òssies humanes a la zona. Aquestes restes s'haurien trobat durant unes obres de reordenació de l'entorn de la font realitzades l'any 1958 (CLAVELL, 1990, pàg. 277).

La metodologia emprada en aquesta intervenció es va adaptar als objectius establerts en els diferents moments de l'actuació, així com al tipus de restes d'interès arqueològic que van anar apareixent. Pel que fa a l'excavació de la necròpolis, es va obrir en extensió la plataforma central del solar i les sepultures documentades es van excavar amb el mètode d'enregistrament proposat per E. C. Harris.

RESULTATS

Durant el procés d'excavació es documentaren al solar diferents fases evolutives, tant anteriors com posteriors a la necròpolis. El cementiri es realitzà retallant la primera fase documentada, que estava composta per uns nivells de formació natural relacionats amb l'aportació de sediment de les crescudes de les rieres de la zona. Aquests nivells es van formar en època romana i contenien materials molt rodats entre els seus components. També es trobaven associades a aquesta primera fase diferents bossades amb materials que podrien haver tingut un origen antròpic. Tant els nivells de formació natural com els que podien tenir un possible origen antròpic s'han datat d'una manera molt àmplia, amb unes cronologies que anirien del segle I aC a finals del segle I dC.

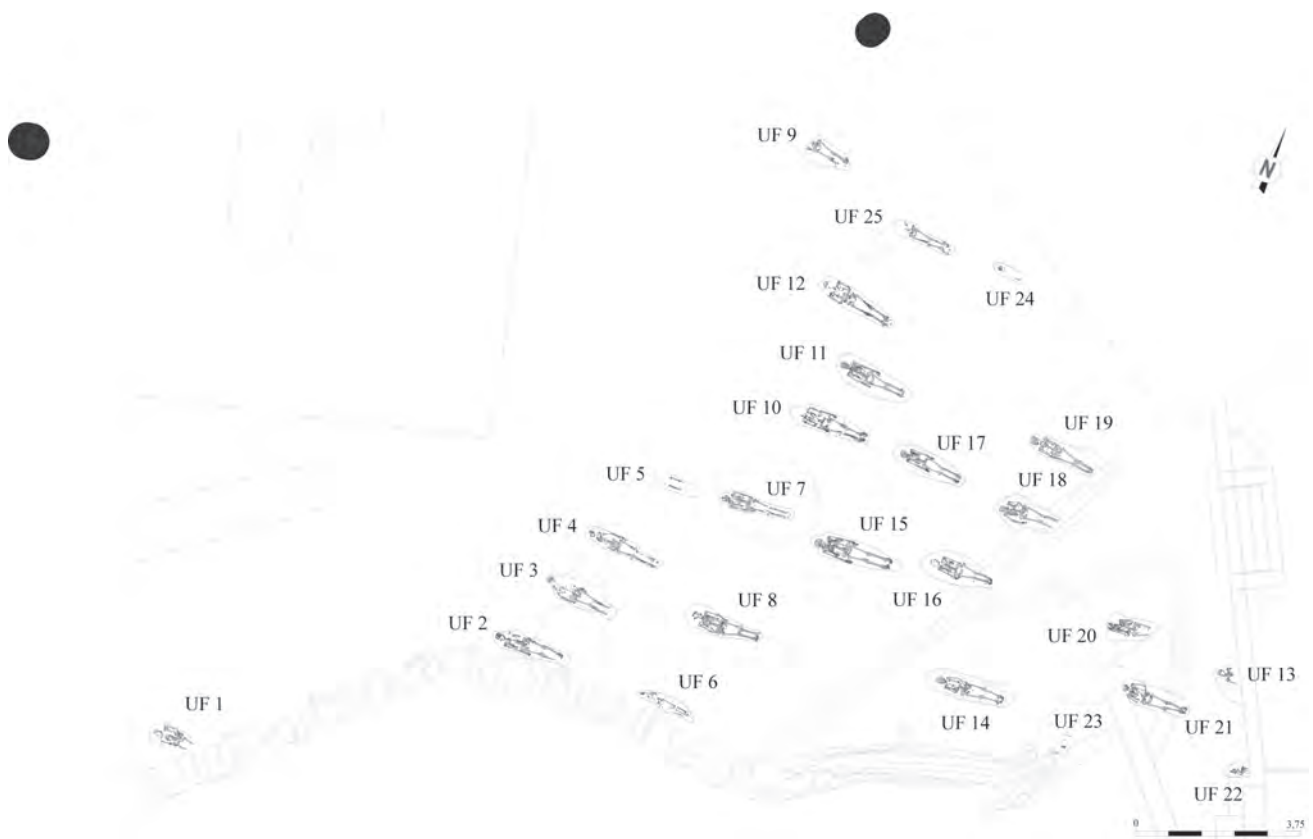

Fig. 2. Planta general de la necròpolis de Cal Guardià. Autors: Rafael Piera i Laia Creus.

LOCALITZACIÓ DE LA NECRÒPOLIS

La necròpolis constitueix la segona fase evolutiva documentada al solar i estava formada per un total de 25 sepultures que es localitzaren principalment a la meitat nord-est de la plataforma central del jaciment, on posteriorment es va aixecar el mas de Cal Guardià (fig. 2).

Aquests terrenys restaren fora dels límits del nucli fundacional de l'actual vila d'Argentona, que es va anar articulant des de finals del segle x al voltant de l'església de Sant Julià, formant la seva sagrera.² Van quedar ubicats molt a prop de la població, a tocar el Camí Ral, i restaren com a camps de cultiu fins a la segona meitat del segle xvi, moment en el qual la vila va experimentar un període de creixement i es va estendre cap a aquesta zona perifèrica (SUBIÑÀ, 2002, pàg. 23 i 50-52).

DELIMITACIÓ

L'extensió actual de la necròpolis és el resultat de les actuacions posteriors que han afectat tant la seva superfície com l'estat de conservació de les sepultures documentades.

La part conservada del cementiri s'ha vist considerablement afectada per un rebaix general del terreny posterior a la realització de les sepultures. Aquesta afectació s'hauria de relacionar amb l'activitat agrícola desenvolupada a la zona durant la baixa edat mitjana o bé amb les posteriors regularitzacions associades a la construcció i el funcionament del mas de Cal Guardià. Aquest rebaix es detecta clarament al substrat de formació natural on es trobaven practicades les fosses funeràries que, en el moment en què va funcionar l'espai cementiri, presentava un desnivell en sentit oest-est que es va perdre amb els rebaixos posteriors. Aquesta afectació del subsòl implica la pèrdua progressiva d'alçat de les fosses com més cap a ponent es documenten, fins a desaparèixer totalment al terç oest de la plataforma central, on només apareix una única inhumació molt arrasada, que segurament es conservava per la major fondària de la fossa.

Si aquest rebaix va afectar l'estat de conservació de les sepultures i la possible extensió del cementiri cap a ponent, es detecten altres factors que incideixen en la possible continuació del cementiri fora de la plataforma central del jaciment. Es tracta principalment de la parcel·lació de l'espai i la formació de terrasses. Resta una única zona en la qual la necròpolis encara es

Fig. 3. Vista general de la necròpolis.

podria estendre, concretament al nord-oest de la plataforma central, que per diverses raons no fou prospectada en el decurs de la intervenció arqueològica.

ORGANITZACIÓ

La necròpolis presenta una organització clara de l'espai cementiri amb una ordenació de les sepultures en filades. Les fosses estan alineades tant en sentit nord-sud com est-oest. Gran part d'elles formen una trama que queda desvirtuada mínimament per la presència d'algunes fosses desplaçades en relació amb el conjunt, que segurament devien estar alineades amb altres sepultures que no s'han conservat (fig. 3).

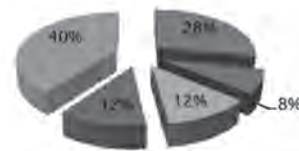
Aquesta organització de l'espai indica que els enterraments s'efectuaren ordenadament durant un únic període cronològic, sense que unes sepultures afectessin les altres i amb una voluntat clara de respectar els enterraments anteriors.³ Per aquest motiu és factible pensar en la col·locació d'algun tipus de senyalització o element identificatiu, ja sigui la coberta o una fita.

ORIENTACIÓ

Totes les tombes de la necròpolis mostren la mateixa orientació, amb la capçalera cap a ponent i la zona dels peus cap a llevant. Aquesta pràctica està molt estesa a les necròpolis cristianes i s'interpreta de maneres molt diverses. Generalment s'ha associat a qüestions de tipus religiós, com l'orientació del crani del difunt cap a la "Jerusalem celestial" (NOLLA i SUREDA, 1999, pàg. 34), tot i que també s'han plantejat altres interpretacions, com la teoria universal de Kliemann, que considera el sol com a font de vida i calor (BARRASETAS i VILA, 2004, pàg. 781).

TIPOLOGIA FOSSES

■ Banyera
■ Antropomorfa
■ Indeterminada
■ Rectangular amb costats arrodonit
■ Antropomorfa amb encaï

PERCENTATGE TOTAL FOSSES PER TIPOLOGIA

■ Banyera
■ Antropomorfa
■ Indeterminades
■ Rectangular amb costats arrodonit
■ Antropomorfa amb encaï

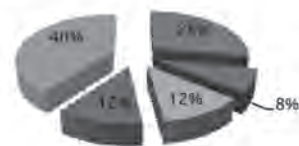

Fig. 4. Gràfic amb la tipologia morfològica de les sepultures.

Dins d'aquesta àmplia diversitat d'interpretacions també es relaciona el grau d'oscil·lació de les fosses amb la posició del sol segon l'època de l'any (OLLICH, 1982, pàg. 140-141). Tot i que hi ha jaciments on aquesta teoria és factible (BARRASETAS i VILA, 2004, pàg. 781), en el cas de Cal Guardiola aquesta interpretació no funciona, ja que gairebé totes les sepultures tenen la mateixa orientació, per la qual cosa caldria suposar erròniament que la mortaldat es produiria exclusivament en una mateixa època de l'any.

TIPOLOGIA DE TOMBES

Abans de presentar la tipologia morfològica de les tombes documentades al jaciment, cal esmentar una sèrie de factors que n'han limitat l'estudi:

– En primer lloc, els rebaixos generals que ha sofert la terrassa intermèdia del jaciment al llarg del temps han afectat la conservació de totes les tombes documentades. En aquest sentit, algunes sepultures només conserven el fons de la fossa, cosa que no permet establir-ne la morfologia original.

– En segon lloc, les diferents accions que han afectat de manera puntual o substancial algunes de les sepultures com, per exemple, els serveis moderns o les trinxeres constructives de les edificacions posteriors.

– En tercer lloc, el nivell de formació natural on es trobaven excavades les fosses, format per sauló descompost, s'ha anat degradant al llarg del temps, i amb ell el contorn de les tombes.

Fig. 5. Vista general de la sepultura Uf 14 del tipus banyera.

Fig. 7. Vista general de la sepultura Uf 15 del tipus antropomorf.

Fig. 6. Vista general de la sepultura Uf 20 del tipus rectangular.

Fig. 8. Vista general de la sepultura Uf 14 del tipus antropomorf amb possible encaix.

Tot i que aquests factors afecten d'una manera molt important les fosses de les sepultures, s'ha realitzat una classificació morfològica de part d'elles (fig. 4):⁴

– *Fossa de tipus banyera*. La planta exterior del retall de la fossa és lleugerament ovoïdal, amb la capçalera i els peus arrodonits. Dintre d'aquest grup s'inclouen les fosses de sis tombes (UF 8, 11, 14, 17,

19 i 21) a les quals caldria sumar una més que no té una forma tan definida i es considera com a "possible fossa de banyera" (UF 4). Es tracta del tipus més ben representat amb un 28% del total de les sepultures excavades al jaciment (fig. 5).

– *Fossa rectangular amb angles arrodonits*. La planta exterior del retall de la fossa és de morfologia rectangular tot i que amb els angles arrodonits. Dintre d'aquest tipus de sepultures s'inclouen les fosses de dues tombes (UF 12 i 20) (fig. 6).

– *Fossa antropomorfa*. El retall de la fossa s'adapta al contorn humà, individualitzant el cap

de la resta de la fossa. Dintre d'aquest tipus de sepultures es poden incloure tres de les fosses del jaciment (UF 7, 10 i 15). A partir del quadre tipològic proposat per Bolòs i Pagès per a les fosses sepulcrales antropomorfes (BOLÒS i PAGÈS, 1982, pàg. 79) podem distingir-ne les variants següents. La fossa de la primera sepultura (UF 7) pertany a la variant "d", que es caracteritza per tenir el cap rodó, les espatlles poc definides, un eixamplament de la part central del cos i un estretament de la zona dels peus. La fossa de la sepultura UF 10 presenta un cap de tendència globular i diferenciat de les espatlles, que estan ben definides i angulades. El cos té les parets rectilínies i convergents, que, estretint-se en direcció als peus, tanquen rectes. La morfologia d'aquesta fossa entraria dintre de la variant "e". Finalment, la fossa de la sepultura UF 15 pertany a la variant "f" i presenta un cap trapezoïdal que funciona amb unes espatlles angulades tot i que caigudes. El cos té les parets rectilínies i convergents, que, estretint-se en direcció als peus, tanquen amb un arrodoniment (fig. 7).

– *Fossa antropomorfa amb possible encaix.* El retall de la fossa presenta a la part inferior una forma de tendència antropomorfa, adaptant-se al contorn humà. A la part alta de la sepultura el retall s'amplia, tot i que tornant-se irregular. Es podria considerar que aquesta ampliació del retall es relacionaria amb la col·locació d'algun tipus de coberta que no s'ha conservat. A Cal Guardià es documenten tres fosses (UF 13, 16 i 18) que es podrien englobar dintre d'aquesta categoria i que en la seva part inferior tindrien un contorn antropomorf, que s'aproximaria a la variant "d" del quadre tipològic de Bolòs i Pagès (fig. 8).

– *Fossa indeterminada.* Són totes aquelles fosses de les quals, pel seu estat de conservació, no es pot determinar la morfologia original del seu retall i, per tant, no podem adscriure-les a cap dels grups anteriors. Dintre d'aquesta categoria queden incloses deu de les sepultures de la necròpolis (UF 1, 2, 3, 5, 6, 9, 22, 23, 24 i 25), que són el 40% del global de les tombes del jaciment.

COBERTA

No s'ha conservat cap element físic que permeti parlar de la presència de coberta a les sepultures de Cal Guardià. Amb tot, hi ha altres elements que fan pensar d'una manera plausible en la col·locació d'aquests elements en el moment de l'enterrament.

D'una banda, com ja s'ha comentat, algunes de les fosses més ben conservades mostren un possible encaix. D'una altra, tot i que encara no s'han pre-

GRUP ETARI	EDAT	N	%	INDIVIDUS		
				MASCULINS	FEMENINS	INDETERMINAT
INFANTIL	0-12	1	4	1	-	-
JUVENIL	13-19	1	4	-	-	1
ADULTS JOVE	20-44	16	64	11	5	-
ADULT MADUR	>45	6	24	1	4	1
INDETERMINAT		1	4	-	-	1
TOTAL		25	100	13	9	3

Fig. 9. Quadre amb l'estructura preliminar de la població inhumada a la necròpolis de Cal Guardià.

sentat els resultats de l'estudi antropològic, durant el procés d'excavació es va poder observar que la descomposició de part de les inhumacions dins de les sepultures s'havia produït en un espai buit.

MATERIALS ARQUEOLÒGICS

Els materials associats als nivells de rebliment de les sepultures són molt escassos. La major part estaven relacionats amb l'estrat de formació natural amb materials romans on es van retallar les fosses. Les inhumacions de la necròpolis de Cal Guardià no presenten cap tipus d'aixovar associat als difunts. L'únic element que es va documentar durant l'excavació va ser part d'una agulla de cap de bronze que es podria relacionar amb la subjecció d'una possible mortalla.

ANTROPOLOGIA⁵

Tots els esquelets de la necròpolis mantenen les connexions anatòmiques, la qual cosa indica que es tracta d'inhumacions primàries. Els individus inhumats es dipositen dintre de les fosses sepulcrales individualment, en posició de decúbit supí i amb el crani sempre a l'oest i els peus a l'est. Les extremitats superiors es col·loquen al llarg del cos o sobre la zona ventral, tot i que en un únic cas es troben totalment flexionades, amb les mans situades sobre la caixa toràctica.

La disposició dels ossos de les diferents inhumacions indica dos tipus d'ambients durant el procés de descomposició dels cadàvers. D'una banda, es documenta una descomposició en espai buit, que caldria associar a la presència d'una coberta que impediria que el sediment cobrís l'inhumat durant la descomposició. D'una altra, la descomposició en un espai mixt, que es relacionaria amb algun tipus de mortalla o sudari, cosa que permetria l'agrupament dels ossos durant el procés de descomposició del difunt.

UBAR-986 1235 ± 35 BP UE 169					
INTERVALS SIGMA	INTERVAL CRC	PROBABILITAT ASSOCIADA A INTERVAL	INTERVALS SIGMA	INTERVAL CRC	PROBABILITAT ASSOCIADA A INTERVAL
	Cal AD 694-703	4,5%		Cal AD 686-881	95,4%
	Cal AD 706-748	24,8%			
	Cal AD 765-783	11,6%			
	Cal AD 787-821	18,3%			
	Cal AD 842-860	9,1%			

Calibració realitzada amb el programa Calib 5.0 i la corba Intal04

Fig. 10. Quadre amb la calibració de la datació radiocarbònica (realitzada amb el programa Calib 5.0 i la corba Intal04).

A partir de les dades extretes durant el procés d'excavació es pot observar que la mostra d'individus documentada no reflecteix una població ben representada en el sentit biològic. Dels 25 individus inhumats, se'n poden identificar 2 madurs, 16 adults i solament 2 subadults, un d'ells juvenil i l'altre infantil. Cal dir que aquesta manca d'individus subadults no respon a la realitat d'aquestes societats amb una mortalitat infantil molt elevada. D'altra banda, sí que es troben ben representats ambdós sexes, amb 13 individus masculins i 9 femenins (fig. 9).

En general, les patologies esquelètiques que s'han pogut observar són les dentals, osteoarticulares i degeneratives. Pel que fa a la patologia oral, s'ha observat un desgast dental considerable, així com una baixa o moderada freqüència de càries i d'altres patologies infeccioses orals.

CONSIDERACIONS FINALS

La necròpolis de Cal Guardià presenta una difícil ubicació cronològica. L'absència de restes materials que permetin una datació fiable fa que sigui necessari utilitzar altres factors per datar la part conservada d'aquest espai cementiri, que segurament va tenir unes dimensions superiors.

Aquests factors estan relacionats amb diferents paràmetres com absència de centre de culte, organització interna de la necròpolis, orientació de les sepultures o tipologia morfològica de les fosses, que poden ajudar en aquest procés d'adscripció cronològica. La problemàtica rau en el fet que alguns d'aquests paràmetres aproximen Cal Guardià a les necròpolis tardoantigues, mentre que d'altres serien més propis de les del període altmedieval.

El primer element que acota cronològicament la necròpolis està relacionat amb les fonts documen-

tals. L'actual vila d'Argentona s'articula al voltant de l'església de Sant Julià, que apareix documentada per primer cop el 981 (GRAUPERA, 2002, pàg. 27). Aquest temple disposarà del seu propi espai sepulcral, que serà el lloc d'enterrament de la comunitat a partir d'aquest moment, la qual cosa marca un clar *terminus ante quem* per al funcionament de la necròpolis de Cal Guardià, que restarà fora del nucli fundacional de la vila.

Pel que fa als factors que aproximen aquesta necròpolis als cementiris de tradició tardoantiga, en primer lloc cal destacar l'absència d'un temple associat a l'espai sepulcral. Aquest tipus de necròpolis se solen considerar més pròpies de l'antiguitat tardana i són substituïdes progressivament, a partir del segle IX, pels cementiris parroquials, que s'estructuren al voltant dels temples de culte (RIU, 1982, pàg. 33).

En segon lloc hi ha l'ordenació de les sepultures de la necròpolis en filades. Aquest tipus d'ordenació de l'espai sepulcral sembla característic de les necròpolis merovíngies i visigòtiques (CASELLAS, 1995, pàg. 121). Dintre d'aquest espai ordenat, les sepultures presenten una voluntat clara de respectar els enterraments anteriors, fet que no es produïa en les necròpolis tardoantigues. Aquesta voluntat queda plasmada en les disposicions dels concilis de Braga (561) i el IV de Toledo (633), on se sanciona la profanació o l'afectació de les tombes (RIPOLL, 1996, pàg. 215-224; BARRASSETAS i VILA, 2001, pàg. 783). Segons Riu, aquests cementiris aniran desapareixent al llarg dels segles VII i VIII (RIU, 1982, pàg. 50).

D'altra banda, el factor que aproxima aquesta necròpolis als cementiris de tradició altmedieval està relacionat amb les classificacions cronomorfològiques de les fosses sepulcral. Segons aquestes classificacions, que es van establir a principis dels anys vuitanta, les tombes de banyera cal datar-les amb posterioritat al segle VII. A mitjan segle IX es comença a diferenciar el cap en aquestes sepultures, tot i que cal esperar fins al segle X perquè es diferenciï clarament (BOLÒS i PAGÈS, 1982, pàg. 80-81). Cal dir que actualment existeix un debat sobre l'adscripció cronològica de les manifestacions funeràries segons la seva morfologia (PADILLA, 2009a, pàg. 4-5).

Per tant, segons l'estructuració i organització de la necròpolis de Cal Guardià, aquesta s'hauria de datar amb cronologies del segle VIII. En canvi, si ens cenyim als criteris morfocronològics i el *terminus ante quem* marcat per l'església de Sant Julià, caldria datar-la dins una forquilla cronològica que aniria entre la segona meitat del segle IX i el darrer quart del segle X.

Al marge d'aquests criteris, es disposa d'una datació radiocarbònica.⁶ Aquesta correspon a les mostres òssies recollides a una de les sepultures de morfologia antropomorfa, concretament la UF 15. El resultat ha estat UBAR-986 1235 ± 35 BP, que una vegada calibrat donaria un interval cronològic a dues *sigmes* de Cal AD 686-881, amb un 95,4% de probabilitat. Per tant, aquesta inhumació es pot datar amb gairebé tota seguretat entre finals del segle VII i finals del segle IX (fig. 10).

Dintre d'aquesta datació tan àmplia, els intervals cronològics identificats amb una *sigma* permeten una major aproximació, tot i que perdent fiabilitat. De tota manera, si s'agrupen els arcs cronològics a una *sigma* que va del 694 al 821, s'arribaria a un percentatge de probabilitat del 59,2%.

Tot i que la datació d'una única unitat funerària no permet datar d'una manera fiable tota la necròpolis, permet aproximar-nos a una possible cronologia per a aquest espai sepulcral, que podria enquadrar-se dins del segle VIII o la primera meitat del IX.

Entre les necròpolis que es poden moure en aquest arc cronològic, algunes presenten similituds importants amb l'espai sepulcral de Cal Guardiola, tot i que sempre se'n constaten diferències més o menys significatives.

D'aquestes, volem destacar les necròpolis de Can Solà del Racó (Matadepera, Vallès Occidental) i de les Goges (Sant Julià de Ramis, Gironès). La primera, dins la seva fase altmedieval, presenta un cementiri sense adscripció a un temple religiós i amb les sepultures organitzades en filades i orientades oest-est (BARRASETAS i VILA, 2004, pàg. 778-790). Les fosses sepulcral mostren plantes més o menys rectangulars o d'extrems arrodonits, sovint amb tendència antropomorfa. Altres similituds serien la presència d'inhumacions infantils i l'absència d'aixovar associat als difunts. Aquesta necròpolis es data amb cronologies del segle VIII/IX per tenir fosses amb tendència antropomorfa. Les diferències amb Cal Guardiola serien principalment dues: en primer lloc, les sepultures de Can Solà del Racó presenten un encaix clar per a les cobertes i s'han documentat les lloses que fan aquesta funció; i, en segon lloc, l'absència de fosses amb una clara morfologia antropomorfa, com les documentades a Cal Guardiola.

Pel que fa a les Goges, tampoc no es troba associada a cap temple religiós i presenta una organització de les sepultures en filades amb una orientació de les fosses oest-est (CASELLAS, AGUSTÍ i MERINO, 1995, pàg. 111-123). La gran quantitat de sepultures documentades (207) i la seva llarga duració, de finals del

segle VI o principis del segle VII fins a principis del segle IX, fa que aquesta necròpolis presenti una gran varietat de tipologies de fosses sepulcral, entre les quals es poden incloure els diferents tipus detectats a Cal Guardiola. Altres similituds destacables serien l'absència d'aixovar a les sepultures –solament se'n va documentar en tres inhumacions–, la presència d'enterraments infantils i una datació de carboni 14 1240 +/- 50 BP, molt similar a la de Cal Guardiola. Les diferències se centrarien principalment en el fet que solament es documenta una única fossa de morfologia antropomorfa, mentre que a Cal Guardiola, amb només 25 sepultures, se'n documenten sis.

Quant al Baix Maresme, hi ha un paral·lel interessant tant per la proximitat com per les característiques organitzatives i morfològiques de les fosses: es tracta de la necròpolis de Ca la Madrona, ubicada al veïnat de Mata i de la qual solament es va poder documentar una mínima part d'una extensa necròpolis. Aquesta comptava amb enterraments de diferents tipologies que anirien del segle V/VI al segle VIII (BONAMUSA, 1976, pàg. 123-127). Dintre d'aquesta àmplia varietat de sepultures, es van documentar fins a deu enterraments en cista preantropomòrfica, amb una ordenació evident en filades i sense relació amb cap recinte cultual. Aquest conjunt de sepultures es va datar entre la segona meitat del segle VII i el segle VIII (GARCIA i CERDÀ, 1989, pàg. 20).

També cal fer menció de les tombes de Can Boquet (Vilassar de Dalt). Aquesta petita necròpolis està formada per set tombes en cista que s'orienten oest-est i presenten una clara ordenació nord-sud (CLARIANA, 1992, pàg. 12). Tot i que es troba molt pròxima al temple preromànic de Sant Salvador, seria anterior a la construcció d'aquest edifici cultual ja que s'ubica cronològicament al segle VII (JIMÉNEZ, 1996, pàg. 107).

Altres necròpolis de la zona presenten unes característiques més allunyades a les del cementiri de Cal Guardiola. Amb una cronologia anterior, segle VI/VII, hi ha la fase 5 de la necròpolis de Santa Maria (Mataró). Aquesta fase presenta diferents tipologies de sepultures, entre les quals cal destacar un conjunt d'inhumacions en fossa simple (CELA i REVILLA, 2004, pàg. 325-336). Un altre exemple és la necròpolis del temple de Sant Jaume de Traia a Argentona. Aquesta necròpolis, datada amb cronologies del segle X, consta d'un grup de tombes antropomorfes associades a una església, per la qual cosa es podria englobar dintre dels cementiris parroquials (CLARIANA, 1992, pàg. 494).

A banda de la importància de la tipologia de fosses o la seva adscripció cronològica estricta a un

moment concret, el que cal destacar de la detecció de la necròpolis de Cal Guardiola és que permet constatar la presència d'un nucli poblacional a la zona en un moment anterior a la formació de la vila d'Argentona a finals del segle x. Les tènues evidències deixades per les estructures d'hàbitat de les poblacions dels segles VIII-IX fan que sigui difícil detectar-les, amb la qual cosa, de moment, les necròpolis d'aquestes comunitats són el principal indicador de la seva existència. Se sol considerar que aquestes poblacions consistien en petites comunitats auto-suficients, que estarien formades per grups reduïts de gent. Les estructures d'hàbitat serien senzilles i construïdes amb materials peribles, que no deixarien gaires indicis.

Aquestes poblacions s'aniran transformant amb la reestructuració del territori que es produeix sota el domini carolingi i comtal. S'implantarà una política territorial que potenciarà el control de les comunitats aldeanes establertes al territori mitjançant les aprisions al llarg dels segles VIII i IX. Un dels elements que permetrà aquest control serà la creació d'esglésies i monestirs que, amb els drets eclesiàstics, aniran imposant càrregues als col·lectius pagesos (FOLCH, 2005, pàg. 37-65).

La formació del nucli de la vila d'Argentona a finals del segle x entraria dintre d'aquesta dinàmica de concentració de les poblacions, que s'aniran aglutinant a redós de les esglésies. Per tant, la formació de la vila d'Argentona no caldria entendre-la com un nou assentament, sinó com una transformació del tipus de poblament existent a la zona.

Aquest tipus de transformació amb la presència del temple i el cementiri implicarà una modificació dels rituals funeraris i de les mentalitats col·lectives. La separació física que havia existit entre el món dels vius i dels morts es va diluint. En aquest procés el món dels morts passarà a formar part del de la comunitat, reforçant la identitat i els lligams del grup. Dintre d'aquest procés, l'església i el cementiri es convertiran en els elements aglutinadors, regulant la vida de la comunitat (PADILLA, 2009b, pàg. 7-8).

Finalment, aquesta necròpolis també és interessant perquè amplia el coneixement dels diferents nuclis de poblament que es van formant al llarg dels segles VIII i IX a les zones pròximes a l'antiga *Iluro*. De moment, no es té documentada cap activitat antròpica associada a la ciutat en aquest període, tot i que sí que hi ha constància de la presència de centres de població a les proximitats, com ho demostra la necròpolis de Ca la Madrona.

BIBLIOGRAFIA

- AGUSTÍ, B., CASELLAS, LL. E., FOGUET, G., LLINÀS, J., MERINO, J., POU, J. i TIÓ, X. (1993). "La necròpolis de les Goges (Sant Julià de Ramis, Gironès)". *Tribuna d'Arqueologia 1991-1992*, pàg. 117-128.
- ARMENTANO, N., CARRASCAL, S., FADRIQUE, T. i PUJOL, M. (2006). "Informe antropològic de l'excauació de les restes de Cal Guardiola (Argentona)". *Fonts*, núm. 27, pàg. 11-13.
- BARRASSETAS, E. i VILA, G. (2004). "Les necròpolis de Can Solà del Racó". Actes de les *Jornades d'Arqueologia Paleontologia 2001*, pàg. 778-790.
- BOLÒS, J. i PAGÈS, M. (1982). "Les sepultures excavades a la roca". *Necròpolis i sepultures medievals a Catalunya. Acta Mediaevalia, Annex 1*, pàg. 59-103.
- BONAMUSA, J. (1979). "Necròpolis de l'alta edat mitjana al veïnat de Mata (Mataró)". *Miscel·lània arqueològica de Mataró. El Maresme I*, pàg. 123-127.
- CASELLAS, L. E., AGUSTÍ, B. i MERINO, J. (1995). "La necròpolis de les Goges. El món sepulcral en el període alt-medieval al nord-est peninsular". *Excavacions d'urgència a Sant Julià de Ramis (anys 1991-1993)*, pàg. 109-123.
- CELA, X. i REVILLA, V. (2004). La transició del *municipium d'Iluro a Alarona (Mataró)*. *Laietania*, núm. 15, pàg. 315-344.
- CLARIANA, J. F. (1992). "Noves aportacions a l'estudi de les necròpolis alto-medievals del Maresme". *VIII Sessió d'Estudis Mataronins*, pàg. 11-26.
- CLAVELL, J. (1990). *Argentona història i records*. Ajuntament d'Argentona. Argentona. Barcelona.
- FOLCH, C. (2005). El poblament al nord-est de Catalunya durant la transició a l'edat mitjana (segles v-xi dC)". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XLVI, pàg. 37-65.
- GARCIA, J., CERDÀ, J. A. (1990). Una necròpolis tardo-romana a Ca La Madrona (Mataró, el Maresme). *VI Sessió d'Estudis Mataronins*, pàg. 7-22.
- GINER, D. (2005). *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva al solar de Cal Guardiola (Argentona, el Maresme)*. Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. Inèdita.
- GRAUPERA, J. (2002). *L'arquitectura religiosa preromànica i romànica en el Baix Maresme*, vol. 2, pàg. 27-29.
- JIMÉNEZ, M. (1996). "Les necròpolis d'Iluro: estat de la qüestió i cronologia". *Actes de la XII Sessió d'Estudis Mataronins*, pàg. 101-122.
- MARTÍNEZ, C. (2008). "Sobre la romanitat del Camí antic de Parpers a Argentona (Maresme)". *Fonts*, núm. 33.
- MATARÓ, M., AGUSTÍ, B. i CODINA, D. (1994). "L'antic hotel dels italians de Girona". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XXXIII, pàg. 171-187.
- NOLLA, J. M. i SUREDA, M. (1999). "El món funerari antic, tardoantic i altomedieval a la ciutat de

- Girona. Un estat de la qüestió". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XL, pàg. 13-66.
- OLLICH, I. (1982). "Tipologia de les tombes de la necròpolis medieval de l'Esquerda". *Acta Medieevalia, Annex 1*, pàg. 105-147.
- PADILLA, J. I. (2009a). "Historiografía de los problemas y estado de la cuestión". Documents de treball d'*Arqueologia funerària al nord-est peninsular ss. VI-XII*, pàg. 4-5.
- PADILLA, J. I. (2009b). "La organización del espacio funerario: necrópolis, iglesia y hábitat". Documents de treball d'*Arqueologia funerària al nord-est peninsular ss. VI-XII*, pàg. 7-9.
- RIPOLL, G. (1996). "La arquitectura funeraria de Hispania entre los siglos v y VIII: Aproximación tipológica". *Spania. Estudis d'Antiguitat Tardana oferts en homenatge al professor Pere de Palol i Salellas*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 215-224.
- RIU, G. (1982). "Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya". *Necròpolis i sepultures medievals a Catalunya. Acta Medieevalia, Annex 1*, pàg. 29-51.
- SUBIÑÁ, E. (2002). *Argentona de la sagrera a la vila (1265-1900)*. Premi Burriac. Ajuntament d'Argentona.
- SUBIÑÁ, E. (2005). "Evolució urbanística de l'espai de Can Doro i Cal Guardià". *Fonts*, núm. 22, pàg. 14-17.
- VÁZQUEZ, D. (2006). "La necròpolis altmedieval de Cal Guardià". *Fonts*, núm. 27, pàg. 8-9.

NOTES

1. En l'actualitat hi ha autors que posen en entredit la romanitat de la Via de Parpers (MARTÍNEZ, 2008).
2. L'església primigènia sobre la qual s'aixeca l'actual temple d'estil gòtic tardà (consagrat l'any 1539) apareix documentada per primera vegada l'any 981 (GRAUPERA, 2002, pàg. 27).
3. En les disposicions dels concilis de Braga (561) i del IV de Toledo (633) se sanciona la profanació i la destrucció de tombes (RIPOLL, 1996).
4. S'ha emprat com a model per a les variants rectangulars i de banyera la tipologia de tombes de la necròpolis de les Goges (CASELLAS, AGUSTÍ i MERINO, 1995). Pel que fa a les tombes antropomorfes, s'ha utilitzat la tipologia publicada per Joan Bolòs i Montserrat Pagès (BOLÒS i PAGÈS, 1982).
5. El treballs de camp es van realitzar amb la col·laboració de la Unitat d'Antropologia de la Universitat Autònoma de Barcelona.
6. Datació realitzada pel Dr. Mestres del Laboratori de Datació per Radiocarboni de la Facultat de Química de la Universitat de Barcelona.